Publish or vanish, czyli publikowanie w Gold Open Access

Ludwika Müller
Biblioteka Główna AGH

Publikowanie w modelu Open Access sprowadza się do dwóch głównych nurtów: deponowanie własnej pracy w otwartych archiwach czy repozytoriach tzw. Green Open Access i publikowanie artykułów naukowych w recenzowanych czasopismach z otwartym dostępem tzw. Gold Open Access.

Gold Open Access jest często wybieranym sposobem publikowania otwartego. Umożliwia on dotarcie do szerokiej grupy odbiorców, co dla autora publikacji może przełożyć się na poprawę cytowalności publikacji, a tym samym podwyższenie wartości indeksu Hirscha. Dla wydawcy czasopisma oznacza to wzrost wskaźnika Impact Factor. Zwiększenie widoczności utworu w sieci wpływa na popularyzację wyników badań i może powiększać prestiż naukowy autora i instytucji, w której jest afiliowany.
Gold OA pozwala na natychmiastowy (bez embarga) bezpłatny dostęp do recenzowanych publikacji naukowych w Internecie.
Autor, publikując utwór w OA, zaznacza na jakich prawach go udostępnia. Rekomendowanymi licencjami dla Gold Open Access są licencje Creative Commons (CC). Przy zachowaniu niezbywalnego autorskiego prawa osobistego, licencje CC zezwalają na kopiowanie, rozpowszechnianie i odtwarzanie utworu na zasadach prawa cytatu. Autor, wybierając odpowiednią licencję CC, może dodatkowo określić warunki wykorzystania utworu lub ograniczyć możliwości tworzenia utworów zależnych.

Istnieją cztery podstawowe warunki licencji Creative Commons:

- **Uznanie autorstwa** (BY)
  Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęte prawem autorskim utwór oraz opracowane na jego podstawie utwory zależne pod warunkiem, że zostanie przywołane nazwisko autora pierwowzoru.
- **Użycie niekomercyjne** (NC)
  Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać objęte prawem autorskim utwór oraz opracowany na jego podstawie utwory zależne jedynie do celów niekomercyjnych.
- **Na tych samych warunkach** (SA)
  Wolno rozprowadzać utwory zależne jedynie na licencji identycznej do tej, na jakiej udostępniono utwór oryginalny.
- **Bez utworów zależnych** (ND)
  Wolno kopiować, rozprowadzać, przedstawiać i wykonywać utwór jedynie w jego oryginalnej postaci — tworzenie utworów zależnych nie jest dozwolone.

Z tych czterech podstawowych warunków licencji Creative Commons można utworzyć sześć kombinacji:

- Uznanie autorstwa (CC BY)
- Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne (CC BY-NC)
- Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach (CC BY-NC-SA)
- Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Bez utworów zależnych (CC BY-NC-ND)
- Uznanie autorstwa – Na tych samych warunkach (CC BY-SA)
- Uznanie autorstwa – Bez utworów zależnych (CC BY-ND).

Publikowanie w Gold Open Access często obarczone jest kosztami APC (ang. *Article Processing Charge*). Zazwyczaj ponosi je autor, czasami instytucja, z którą jest związany. Koszt publikacji w zależności od typu artykułu, tytułu czasopisma i wydawcy waha się od kilkuset do nawet 5 000 euro.
Wyróżnia się dwa rodzaje Gold Open Access:

- Full Gold OA nazywany także Pure Gold OA – w tym modelu wszystkie artykuły publikowane są w czasopismach otwartych. Wydawcy przeważnie pobierają opłatę APC lub korzystają z innych źródeł finansowania.
- Hybrid Gold OA – ten wariant umożliwia publikowanie artykułów w Open Access w czasopismach subskrypcyjnych, po uiszczeniu opłaty APC. Artykuły opublikowane w ten sposób są dostępne dla wszystkich czytelników bez opłat, pozostałe tylko dla subskrybentów.

Wybierając czasopismo, w którym zamierzamy publikować, należy sprawdzić czy wydawca dochowuje standardów wydawniczych. Należy uważnie podchodzić do ofert szybkiego publikowania, ekspresowego procesu recenzji, aby uniknąć tak zwanych czasopism drapieżnych (ang. *Predatory Journals*). Według definicji Narodowego Centrum Nauki czasopismem drapieżnym określa się „czasopisma, w których publikowane prace naukowe

Źródło: bg.agh.edu.pl/pl/node/1693

nie podlegają ocenie eksperckiej lub wykonana jest ona w oparciu o bardzo niskie standardy. Czasopisma te mają charakter wydawnictw publikujących w tak zwanym otwartym dostępie (*open access*), często oferują swe usługi po wygórowanych cenach, z krótkim procesem publikacyjnym". (List dyrektora NCN Zbigniewa Błockiego z 18 września 2018 roku, [online], [przeglądany 15 listopada 2021]. Dostępny w: ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/2018_09_18_list_dyrektora_ncn_ws_predatory_journals.pdf

W przypadku wątpliwości czy wybrane czasopismo jest godne zaufania, przydatny może okazać się kontakt z bibliotekarzem Oddziału Informacji Naukowej BG AGH, który pomoże w doborze periodyku i sprawdzeniu jego wiarygodności.

Rzetelnym źródłem informacji o czasopismach otwartych są bibliometryczne bazy danych na przykład Scopus, WoS. Przy wyborze czasopisma można skorzystać także z narzędzi typu Match Manuscript (dostęp poprzez Journal Citation Report (JCR), Master Journal List lub EndNote), Elsevier Journal Finder lub Springer Journal Suggester. Na podstawie tytułu, abstraktu, słów kluczowych program wyselekcjonuje odpowiednie czasopismo, najbardziej pasujące do artykułu.

Największym katalogiem rejestrującym naukowe czasopisma otwarte jest Directory of Open Access Journals (DOAJ). W 2021 roku indeksował on około 16 tysięcy czasopism OA z różnych dziedzin.

Nie zawsze autor lub zatrudniająca go instytucja pokrywa koszty publikowania w modelu OA. W ramach licencji krajowej i licencji konsorcyjnych autorzy z AGH mogli w roku 2021 korzystać z programów w modelu Gold OA – bez ponoszenia kosztów – proponowanych przez:

- ACS - American Chemical Society,
- CUP (Cambridge University Press),
- Elsevier,
- Emerald,
- IEEE Xplore,
- IOP Science,
- Science Advances,
- SCOAP3,
- Springer.

Więcej bieżących informacji o publikowaniu w programach OA można znaleźć na stronie Biblioteki Wirtualnej Nauki: wbn.icm.edu.pl/publikowanie-otwarte/#elsevier_oa

Ponadto pracownicy AGH mogą korzystać z płatnych programów OA z 10 proc. zniżką oferowanych przez:

- De Gruyter,
- MDPI Multidisciplinary Digital Publishing Institute.

Wskazówki dotyczące wszystkich programów publikowania otwartego dostępnych dla autorów z AGH znajdują się na stronie Biblioteki Głównej, w zakładce Pracownicy, Publikowanie w Open Access.

Publikowanie pracowników AGH w Open Access w roku 2021.
Najchętniej wybierane wydawnictwa (stan na 31.12.2021):

- MDPI - 806 art.
- Elsevier - 155 art.
- Springer - 93 art.

Wiktoria Mikuła
Kinga Zasiadczyk
Tomasz Czech

Najbardziej cenieni

Laur Dydaktyka AGH to konkurs dla wybitnych nauczycieli akademickich naszej uczelni organizowany przez Uczelnianą Radę Samorządu Studentów AGH. Wyróżnia się on na tle innych nagród dla pracowników dydaktycznych unikatowym podejściem do systemu wyboru laureatów i skali wydarzenia. Nie jest plebiscytem – ilość oddanych głosów nie ma znaczenia. Liczy się wykazane zaangażowanie, dążenie do ciągłej poprawy jakości kształcenia i działanie na rzecz rozwoju studentów. Do tej pory odbyły się dwie edycje konkursu, a aktualnie trwają pracę nad kolejną, trzecią.

Pierwsza edycja konkursu odbyła się w 2020 roku. Już wtedy, mimo że był to nowy projekt URSS, zyskał on poparcie prof. Tadeusza Słomki – ówczesnego Rektora AGH, prorektora ds. kształcenia oraz prorektor ds. studenckich kadencji 2016–2020. Konkurs został objęty honorowym patronatem rektora AGH, dziekanów wydziałów oraz dyrektor SJO. Dodatkowo, rektor AGH zobowiązał się do przekazania po 10 tys. zł dla laureatów każdej z sześciu kategorii. Podobne wsparcie władz było podczas drugiej edycji. Laureaci wyłaniani są w sześciu kategoriach: Wykładowca, Prowadzący ćwiczenia, Promotor,